

MAI NO OBLIDARÉ AQUELL VINT-I-CINC DE GENER ni la imatge del cotxe mig desballestat del Franz Brühler navegant pel riu Matarranya com el cadàver d'un cocodril antediluvià. No és que jo tingués una especial amistat amb l'alemany instal·lat a Vall-de-roures, però sí que reconeixia el Citroën Mehari taronja, inconfusible per la inscripció "Club Ganesh" que guarnia la xapa lateral i que era únic a la comarca. Tenint en compte la seva condició de cotxe estiuenc, apte per a creuar rierols de muntanya i codolars mig eixuts en plena canícula i especialment dissenyat per cercar els tolls d'aigua més solitaris i desconeguts de les muntanyes dels Ports, encara resultava més extraordinària aquella visió en el ple de l'inhòspit hivern.

Vaig renegar en veu alta en adonar-me que no duia al damunt la nova càmera fotogràfica que m'havien portat els Reis pocs dies abans. La tenia en règim de pràctiques. No és fàcil acostumar-se a òptiques tan delicades, agafar el punt a la pressió adequada del disparador, triar (sense haver de pensar) l'obertura del diafragma idònia, el temps d'exposició perfecte. El meu Baltasar particular, que en aquesta ocasió havia estat el meu cosí lo Margalló, em deia que més que una Nikon hom diria que m'havien regalat un Porsche. I tenia raó, perquè em sentia enormement afortunat, tot i que també un pèl trist per haver d'arraconar la vella i estimada Canon. Així és la vida. Fos com fos, aquell dia, ni l'una ni l'altra. Anava jo per la

contrada despullat de pel·lícula sensible. Burro, penques, inútil! vaig dir-me a mi mateix. Al diari *El Caso* m'haurien donat uns bons calerons per una col·lecció d'instantànies del Mehari. I encara m'hauria insultat amb paraules menys decoroses si hagués sabut que el Franz Brühler, el propietari del vehicle, portava mesos desaparegut i que, poques hores després, jo mateix estaria ajudant la Guàrdia Civil a cercar-lo. Tampoc sabia que aquells fets inesperats posarien al descobert moltes misèries humanes que, vist des d'ara, potser no hauria calgut remoure.

* * *

L'excessiva i incoherent barreja de xerinola, impostada felicitat, falsa beatitud i despesa desmesurada de les embafoses festes de Nadal havia entumit el cervell de la majoria d'éssers humans que coneixia. I no només dels habitants d'Arnes, el poble on vivia, sinó també dels de mig món. Passat el dia de Reis, tothom mirava de deslliurar-se de la dosi de pau, solidaritat i alegria obligades en aquelles dates. No cauré en el parany de situar-me per damunt dels mortals: jo també havia rigut, brindat, menjat, felicitat, perdonat, regalat, abraçat, engatat i vomitat. Tot per damunt de les meves possibilitats. Per sort les inacabables festes i els pantagruèlics àpats d'escudella, carn d'olla, canelons, torrons i Alka-Seltzer, s'havien escapolit per la cantonada del calendari i la normalitat s'anava restablint a casa, al poble, a la comarca i a tot el país. S'havien despenjat els guarniments de vesc, molsa, llacets vermells i estels de paper de plata. El pessebre, que tant li agradava plantar a la Susi i que mai no es decidia a retirar, havia acabat reconstruït pel nostre gat, un Ruperto gelós de les figuretes, que les havia fet caure d'una en una deixant dempeus, curiosament, els tres camells reials, el bou i la burra. Tindria el Ruperto algun estrany sentit de l'estètica?

La resta del paisatge betlemita (casetes de fusta, turons de suro, molsa resseca) reposava sense solta ni volta escampat pel trespol. Només s'havia salvat de les urpes del gat malcriat un cel de paper kraft sobre els cinc mamífers indultats. Qualsevol diria que damunt d'aquell pessebre, en lloc d'un estel, hi havia caigut una bomba selectiva.

I parlant de bombes... a la nostra casa del carrer del Rosario també n'hi havia caigut una. I és que el Dídac acabava de dir la seva primera paraula. I no era ni papa ni mama. La paraula en qüestió havia estat "bo-bo". Jo insistia que havia volgut dir "foto", i que això l'assenyalava com a un futur fotògraf, tan bo o millor que son pare. Potser un fotògraf famós, un artista o un reporter gràfic, com en deien ara. La Susi, però, no era de la mateixa opinió i argumentava que havia descrit exactament la cara que feia jo quan el mirava embadalit. En part ella tenia raó. Algunes vegades m'havia pescat observant el nadó atentament, però ho feia més per fascinació que per amor paternal. En realitat, i malgrat que m'esforçava per canviar de perspectiva, encara se'm feia difícil creure que aquella criatura estranya amb la qual amb prou feines em podia comunicar, tenia alguna cosa a veure amb mi. Mentre el Dídac dormia o xuclava àvidament del pit de la Susi, jo intentava entreveure què ens unia, quins trets meus li havia transferit. I no en treia l'entrellat. No m'emocionava ni em despertava tendresa, més aviat una lleu angouxa que se m'instal·lava al pit. D'una banda, em meravellava que aquell cos menut fos tan perfecte i alhora tan indefens. De l'altra, no aconseguia generar un vincle emocional amb ell, tal com havia fet la Susi. Sí, puc dir que vaig trigar mesos a començar a estimar el Dídac de debò i a deixar de fingir aquella felicitat que tothom esperava veure en la meva expressió.

Passades les festes, doncs, vam acomiadar gener assistint a uns desplegaments meteorològics extraordinaris i un pèl inquietants. Durant la setmana dels barbuts les temperatures

van caure en picat. Amb prou feines remuntàvem uns graus positius al ple del migdia. Això no seria un fet excepcional (els veïns deien “per Sant Antoni fa un fred del dimoni”, i es responien els uns als altres “per Sant Sebastià no es pot aguantar”). Però aquell any, a banda del fred, uns nuvolots grisos i espessos van descarregar unes tempestes de neu que ens van deixar colgats i incomunicats gairebé durant set dies. El meu cosí Vicent, altrament dit lo Margalló, ens va trucar per telèfon des de Vall-de-roures, el poble veí. Inexplicablement, aquell aparell que li agradava tan poc, funcionava perfectament malgrat les inclemències del temps.

—Xeic! Me cago'n les banyes del bisbe! Això, en Franco, no passae!

—Au, au, no exageris! Que la gelada del 56, que tan mal us va fer, va ser a l'època del *Caudillo*.

—Beli, m'has pescat. Però algú ha de tenir la culpa d'esta desgràcia. I si no la té el govern, *pos* no sé qui la tindrà! Que no puc sortir de casa, collons! Que Vall-de-roures ha desaparegut del mapa! La Juanita pensae que mos havien robat lo cotxe que vai dixer aparcat davant de casa, però deu estar davall la neu!

—Doncs nosaltres tenim la nevera plena, cinc bombones de butà, vi de sobres i reserva extra de Soberano. La Susi es passa el dia fent-li alifares al Dídac, jo aprofito per a revelar els últims carrets per a la revista i tots ben contents.

Era normal que el meu cosí estigués nerviós. Lo Margalló no estava acostumat a passar tant de temps a casa amb la Juanita, la seva dona. Les hores de llum se li fonien al camp, dedicat en cos i ànima a les seves vinyes i olivers. Als capvespres no fallaven la punxadeta al cafè o la partida al guinyot. Sovint ens trobàvem per a fer-la petar i explicar-nos les petites novetats de les nostres plàcides i rutinàries vides. Vivíem separats per dos rius, en diferents comarques i diferents províncies, però estàvem a poc més de quinze quilòmetres de distància, que

salvàvem amb un cop de cotxe. Tot el que li acabava de dir al pesat del Margalló era cert. La Susi, el Dídac i jo podíem sobreviure uns quants dies sense sortir de casa. Però era convenient i absolutament necessari arromangar-se amb els veïns d'Arnes per encarar la feina de retirar la neu amb les pales abans no es gelés, fer caminois per poder circular pels carrers, llençar sal, donar un cop de mà als més ancians... i sobretot encreuar els dits i resar al primer sant que tinguéssim a mà perquè el vent gèlid afflúixes i el sol fongués la crosta blanca que entapissava la contrada. En definitiva, que no estàvem de braços plegats.

Els dies van anar passant i la bonança no es va fer esperar gaire. El vint-i-tres de gener, com si un déu ebri s'hagués proposat arreglar el desgavell de la nevada, van pujar les temperatures de cop. El termòmetre s'enfilà per damunt dels vint graus, al migdia. Un sol espaterrant va fondre la neu en un tres i no res. Els terrats regalimaven aigua sense parar i un plugim de desgel constant banyava els pobles. Vam haver de desempolsar la roba d'estiu perquè el sol cremava, tot i que arran de terra encara es conservava la fredor de la neu. Una epidèmia de constipats va assolir el territori. Malgrat això tot tornava a la normalitat. Lo Margalló per fi recuperava el bon humor i la Susi es va decidir a reobrir la perruqueria que regentava a Vall-de-roures i que estava tancada des del dia de Nadal. El Dídac aniria amb ella, com sempre. No volia separar-se del nen tantes hores seguides. Amb vuit mesos, el Dídac ja donava guerra. Per sort, a la perruqueria, la Susi comptava amb l'ajuda inestimable de la seva mare, que el treia a passejar sempre que podia. La Rosita era vídua i com que els meus pares eren morts, ella era l'única àvia que tenia el Dídac. A la perruqueria el menut era el centre d'atracció de les clientes, que entre rul·lo i rul·lo, tint i cardat, li feien carantoines de tota classe.

Quan em vaig oferir per a dur-los en l'R-5, la Susi es va empipar com una mona.

—Jo ja conduïa per la neu abans que tu arribesses a la comarca, Beli. O és que no te'n recordes? A més a més, per això conservo el meu cotxe, no?

—Sí, ho sé molt bé —vaig replicar—. Però portes un bebè al costat. No veus que et pot destorbar?

—Vols dir? Embotit en la roba d'hivern, a la cadireta, agafadet en una cinta, i jo xino-xano, espaet-espaet. M'arreglaré tota sola!

—Com vulguis, tossuda. Però vigila.

—No et preocupos i deixa de rondinar, que encara faré tard. Ben segur que, encabat de tants dies sense obrir, tindrè molta faena. Aniré a dinar a ca la mare i ja et trucaré des d'allí. Si vols venir al migdia, li dic que et guardo un plat.

Em va semblar una idea excel·lent. La cuina de la Rosita obligava a llepar-se els dits, excepte quan preparava una estranya truita feta amb arròs cru i que després coïa submergida en suc perquè els grans de cereal agafessin la seva veritable dimensió. Cosa més extravagant no l'he vist mai més a la vida en tots els meus viatges per Catalunya i per Espanya. Ella deia que era un plat típic del seu poble i jo sempre vaig pensar que devia ser un invent rústic de les èpoques de guerra per omplir la panxa. Vam quedar, doncs, que ens veuríem més tard i em vaig concentrar en la meva feina.

* * *

Feia uns mesos m'havien fitxat com a fotògraf per una modesta revista catòlica fundada per mossèn Amadeu, rector d'Horta de Sant Joan, el poble veí d'Arnes per la banda catalana. Era finançada pel bisbat de Tortosa i pretenia informar d'afers i notícies de la rodalia: activitats religioses, processons i altres festivitats, accions socials o solidàries... Pagaven poc,

però havia fet l'esforç de convèncer-me a mi mateix que valia la pena. D'una banda, em complementava el sou de retratista de celebracions que, tot s'ha de dir, era minso i irregular. de l'altra (i aquesta era la més interessant), m'ajudava a adquirir experiència com a fotògraf de carrer, a improvisar, a tractar amb autoritats diverses, i així anar confeccionant el meu currículum professional. Tenia un somni, que era arribar a treballar per a revistes com *El Caso* o *Interviú*, cosa molt improbable vivint en un poble de quatre-cents habitants en una de les zones més despoblades d'Espanya. Però em conformaria a vendre alguna exclusiva. Fins i tot als llocs més remots es podien produir fets que bé mereixerien una col·lecció de fotografies publicables, o successos que remourien consciències i saltarien a les portades de tots els mitjans nacionals. Pensava, en aquells moments, en accidents com les riuades de Lorca i Puerto Lumbreras, l'enfonsament de la presa de Vega de Tera o la inundació del pantà de Mequinensa. En aquells temps ja estàvem envaïts per la premsa dedicada als successos, cosa que no em semblava pas malament. Pensava que era una manera com qualsevol altra d'enfocar la notícia. Amb ajuda de la televisió, aquest tipus de periodisme va anar prenent embranzida. Aviat en tindríem un fart, amb el desplegament atroç de la premsa groga i de les emissores de televisió privades. Mai més oblidaríem el crim dels Urquijo, la massacre de Puerto Hurraco, el rostre de l'assassí de les nenes d'Alcàsser, el cas de la Mari Luz..., i molts més que n'hi hauria. Sempre m'he preguntat què impulsa l'ésser humà a delectar-se amb la mort aliena. Per quin motiu irracional ens horroritza i ens fascina? El patiment i el plaer que provoca la seva contemplació són directament proporcionals. Hi ha dues premisses incontestables: la primera és que tots sabem que hem de morir i la segona és que gairebé mai sabem com esdevindrà. És per això que recreem les mil possibilitats que se'ns posen al davant, com si fos una rifa macabra? Francament, no té cap sentit. Només

puc pensar que hi ha un defecte de fabricació en el nostre ADN. Perquè ja us dic jo que ni la premsa sensacionalista, ni la representació del viacrucis, ni les estampetes dels sants màrtirs no ens ajuden per a res en la tasca de sobreviure, ni com a individus ni com a espècie. En fi, jo hauria fet molt millor en pensar a especialitzar-me en fotografia de paisatge i natura i treballar pel National Geographic.

Reprent el fil que havia encetat abans de dispersar-me en reflexions que ara no venen al cas, l'editor del *Boletín Católico de la Tierra Alta*, que es publicava trimestralment, em cridava de tant en tant per informar-me dels esdeveniments i celebracions eclesiàstiques que havia de fotografiar. El mossèn no era gaire exigent en el tema artístic, tot s'ha de dir, però tenia les idees molt clares.

—Llum suau, bons perfils, un aire de pau i serenitat... no li demano més. Però sobretot, Elíades, per les ànimes del purgatori i els seus guardians!, enquadrí'm bé les instantànies! —em va dir sarcàsticament, un dia. Com si jo fos un afeccionat!

Amb mossèn Amadeu, malgrat el meu ateisme evident, teníem una bona relació i força confiança. Ens havíem conegut uns anys abans, quan jo encara m'estava plantejant casar-me amb la Susi. Em va ajudar en una investigació relacionada amb la recerca d'una creu desapareguda durant la guerra, i amb el pas del temps ens havíem adonat que les nostres creences, si les deixàvem a casa, no eren un impediment per a conrear una bona amistat. De fet, si vaig acceptar la feina al *Boletín* era perquè rebria els encàrrecs directament d'ell. Jo, per la meva banda, em vaig prendre com un repte personal fer unes fotografies excepcionals, tot i les limitacions temàtiques dels reportatges. Mirava de trobar la manera de remarcar els detalls que a mi m'interessaven especialment, salvaguardant la idiosincràsia de la notícia.

Aquells dies havia assistit a ofrenes on els ulls dels assistents llagimejaven més del que era habitual, a exposicions

de pessebres festius que deixaven al descobert el nen que tot parroquià porta dins, a fires de Nadal destinades a acabar d'escurar butxaques i a una missa del Gall que, dit de pas, almenys tenia la gràcia de copsar el sacrifici dels assistents i de plasmar els ulls emboirassats de son de nens i ancians. Per tot plegat tenia un munt de fotos per revelar. Tanmateix, amb la perspectiva de dinar amb la sogra i la família, vaig decidir deixar el revelat per un altre moment. Després de fer una mica de neteja al laboratori, fregar quatre plats del dia abans i posar menjar i aigua al Ruperto va arribar l'hora d'enfilat cap a Vall-de-roures. El tou de fang que entapissava els carrers sense asfaltar d'Arnes era descoratjador. Vaig calçar-me les botes d'aigua per anar a buscar l'R5 i tenint la precaució de posar les xirques dins d'una bossa. Conduiria millor si em canviava el calçat. A la una ja estava en camí. Faria una mica de temps al bar del Casino abans de reunir-me amb la Susi i el Dídac.

Tot sortint d'Arnes, en travessar el riu Algars, ja vaig veure que venia molt crescut. S'estava desfent tota la neu dels Ports. Enguany no es queixaran els pagesos per falta de saó, vaig pensar. Malgrat el sol, la carena rocosa dels Ports estava coberta per uns núvols negres de tempesta que s'il·luminaven breument, trencats pels llamps. Una cortina de pluja s'endevinava a les muntanyes creant un efecte irreal en un paisatge que havia fet meu després de tres anys vivint en aquell racó de món. La carretera anava pujant, fent revolts entre els bosquets i els camps d'olivers i de blat. Arribant a l'encreuament amb Beseit tot semblava normal. Però en començar a davallar pel tram de carretera que du al pont de ferro sobre el riu Matarranya, un soroll com el que faria un elefant cridant a la manada em va fer parar atenció. Cinquanta metres més enllà vaig veure que, qui rugia d'aquella manera, era el mateix riu. L'aigua es desbordava per damunt del pont inundant el carrer principal que mena a l'Ajuntament. Més que un riuet de muntanya semblava l'Ebre! Vaig haver d'aturar l'R5 a la carretera, al

costat d'una col·lecció d'oquees esvalotades que també fugien de l'aigua, dels troncs i altres restes vegetals que eren arrossegats pel corrent. El pont medieval, que s'aixecava un centenar de metres més enllà, gairebé estava submergit. Resultava del tot impossible creuar el riu i arribar a la perruqueria o a la casa de la Rosita. Aviat van anar aturant-se al meu costat un parell de carros, una mula i un cotxe de la Guàrdia Civil. Tots els conductors s'afegiren, esgarriats, a la contemplació d'aquella meravella de la natura. Els guàrdies havien sortit a patricular per les hortes de Queretes i es posaven les mans al cap perquè no podien arribar al quarter i posar ordre als seus dominis. Ells i jo ja havíem coincidit altres vegades. Un era el Moreno, un jove impulsiu a qui coneixia d'abans que s'allistés al cos. El Moreno havia fet parlar molt d'adolescent fins que el seu pare li va orientar el futur amb un ultimàtum que no va poder rebutjar: allistar-se al sagrat cos de la Benemèrita. L'altre, el caporal Rubio, ja tenia molta mili. No havia prosperat gaire dins del cos a causa de certes deficiències físiques que l'impedièn guanyar-se el respecte que segurament es mereixia: tenia la mirada divergent i rumiava les paraules, com si les mastegués, abans de pronunciar-les.

Mentre els saludava oferint-los la meva mà, un dels pagesos, que mirava riu amunt, va exclamar:

—Per tots los claus de Jesucrist penitent i el seu sant prepuci!

Em vaig girar vers el meandre que forma el riu abans d'entrar a la població. Surant de gairell, s'acostava cap a nosaltres el Mehari taronja de Franz Brühler, l'alemany. Anava a tanta velocitat que no va agafar bé el camí de l'aigua i va estampar-se contra la base del pont de ferro, a tocar dels marges pedregosos del riu. El xerric que vam sentir no augurava res de bo.

—¡Cabo! —digué el Moreno assenyalant cap a l'aigua—
¿Este coche no es el del alemán que desapareció hace unos meses?

—Siiin duda alguuuna. Siiin duuuda. No hay oootro como eeese. ¿De donde cooojooones haaabrá saliiido?

Tots dos estiraven el coll, com si amb aquell posat de polls reclamant menjar poguessin veure-hi millor. El Moreno, que hagués preferit una resposta breu per part del seu superior, s'eixugà una gota de suor que li rajava per la templa. Els tres pagesos i jo restàvem muts.

—¿Pueeede ver si el veeehíiculo lleeva cooconductoor al vooolaaante?

El caporal parpellejava i aclucava els ulls. L'edat no perdona, necessitava ulleres urgentment, a part d'un tractament de logopèdia.

—Mmm no veo nada, cabo. Sea como sea, esto es muy raro. A ver si podemos cruzar y informamos al cuartel.

Recuperat de la sorpresa vaig voler intervenir en la conversa.

—¿Desde cuándo está desaparecido el alemán? Yo lo vi hace unos meses, en primavera. Llevaba mucho ajeteo comprando unas fincas y me lo crucé camino de los barrancos.

El caporal Rubio va rumiar la resposta i després de mastegar, arrossegant les paraules, va respondre'm.

—Pueees yo diria que desde septieeembre no se le ha visto el peeeelo. Algunos vecinos a quienes debiiiiia dinero vinieron a denunciar los impaaaagos. El carniceeeero, al que havia encargao unos quilos de morciiiiillas, longaniiiiizas y panceeeeta para una barbacoouua...

—Sí. Quería celebrar que había compraou una finca cerca del río —va interrompre el company, visiblement nerviós per la lentitud del caporal—. También vino el paleta que le había apañao el masico donde quería ponerse a vivir. El paleta no había visto un duro, y sigue sin verlo. Se debe estar cagando en sus muertos, todavía. Con el cuento de que los extranjeros son más formales que los españoles, uno va y se fía. ¡Ja, ja! ¡Maño! ¡Después les dan por saco!

—Pues no pinta bien la cosa, no. A ver si detrás del coche aparece flotando el cuerpo —vaig rematar, preocupat.

En aquell moment el cotxe va fer un gir estrany, com una tombarella. Arrossegat per una onada va enfonsar-se sota el reixat del pont i va continuar el seu camí, ja completament submergit, en direcció cap a la Freixneda. Em vaig preguntar si l'impuls de la riuada li permetria arribar gaire lluny i si aconseguiria superar el pont de pedra medieval.

El cotxe havia desaparegut de la vista. Em vaig quedar uns minuts més, guaitant el riu. Va ser inútil, el fang i les brosses impedièen esbrinar què se n'havia fet del pobre Mehari. Vaig fumar-me el darrer Fortuna que em quedava al paquet, desitjant que el Franz estigués bé, fos on fos. Sabia que l'aigua trigaria a baixar i vaig pensar que seria millor tornar a Arnes, abans l'Algars no es desbordés també i em quedés atrapat entre els dos rius. Podria trucar per telèfon a la Susi des de casa. Ella i el nen estarien bé. Jo, però, no em vaig poder treure l'alemany del cap en tot el trajecte.

Aquesta obra ha estat guardonada amb el XXXè Premi Ferran Canyameres de Novel·la, 2021,
convocat per la delegació d'Òmnium Cultural de Terrassa i l'Ajuntament de Terrassa.

El jurat estava format per Francesc Puigpelat, Montserrat Beltran, Eloi Falguera,
Sebastià Bennasar, Vicenç Villatoro (president) i Anna Carol (secretària).

Director de la col·lecció: Sebastià Bennasar

© del text: Silvia Mayans Gómez, 2021

© d'aquesta edició: Pagès Editors, S L, 2021

Sant Salvador, 8 - 25005 Lleida

www.pageseditors.cat

editorial@pageseditors.cat

Primera edició: gener del 2022

ISBN: 978-84-1303-327-3

DL: L 13-2022

Imprès a Arts Gràfiques Bobalà, S L

www.bobala.cat

« imprès a **lleida** »

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, llevat de l'excepció prevista per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, <www.cedro.org>) si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals de fragments d'aquesta obra.